

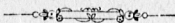
U. oct. 277

VIJF EN TWINTIG-JARIG BESTAAN

VAN HET

KONINKLIJK

Oudheidkundig Genootschap.

HERDACT 20 SEPTEMBER 1883.

U. oct.
277

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0369 9166

m

4

21.00-277

L/oct. 277

KONINKLIJK
oudheidkundig Genootschap

TE

AMSTERDAM.

9

Buitengewone Bijeenkomst

TER HERINNERING

AAN HET

VIJF EN TWINTIG JARIG BESTAAN

20 SEPTEMBER 1883.

BESTUUR

VAN HET

KONINKLIJK OUDHEIDKUNDIG GENOOTSCHAP.

Jhr. Dr. J. P. SIX, *Voorzitter.*

P. VAN EEGHEN, *Vice-Voorzitter.*

R. W. P. DE VRIES, *Secretaris.*

WILM. STEELINK, »

C. SCHÖFFER, *Conservator.*

Mr. A. D. DE VRIES Az., »

D. C. MEIJER JR., *Penningmeester.*

PROGRAMMA.

— 213 —

F E E S T R E D E

DOOR

DR. H. C. ROGGE.

VOORDRACHT OP HET CLAVECIMBAAL,

DOOR MEJUFFROUW

SARAH BENEDICTS.

LIEDEREN, te zingen door Mejuffrouw

CATEAU ESSER.

Pastorale SCARLATTI.

Siet Christen menschen, enz.

(Uit Valerius, Gedenck-clanck.)

Risposta dalla finestra.

(Uit Const. Huygens, Pathodia sacra.)

O Heer, die daer des Hemels tente, enz.

(Uit Valerius, Gedenck-clanck.)

Rappel des oiseaux RAMEAU.

Aria PERGOLESE.

Oude Ballade.

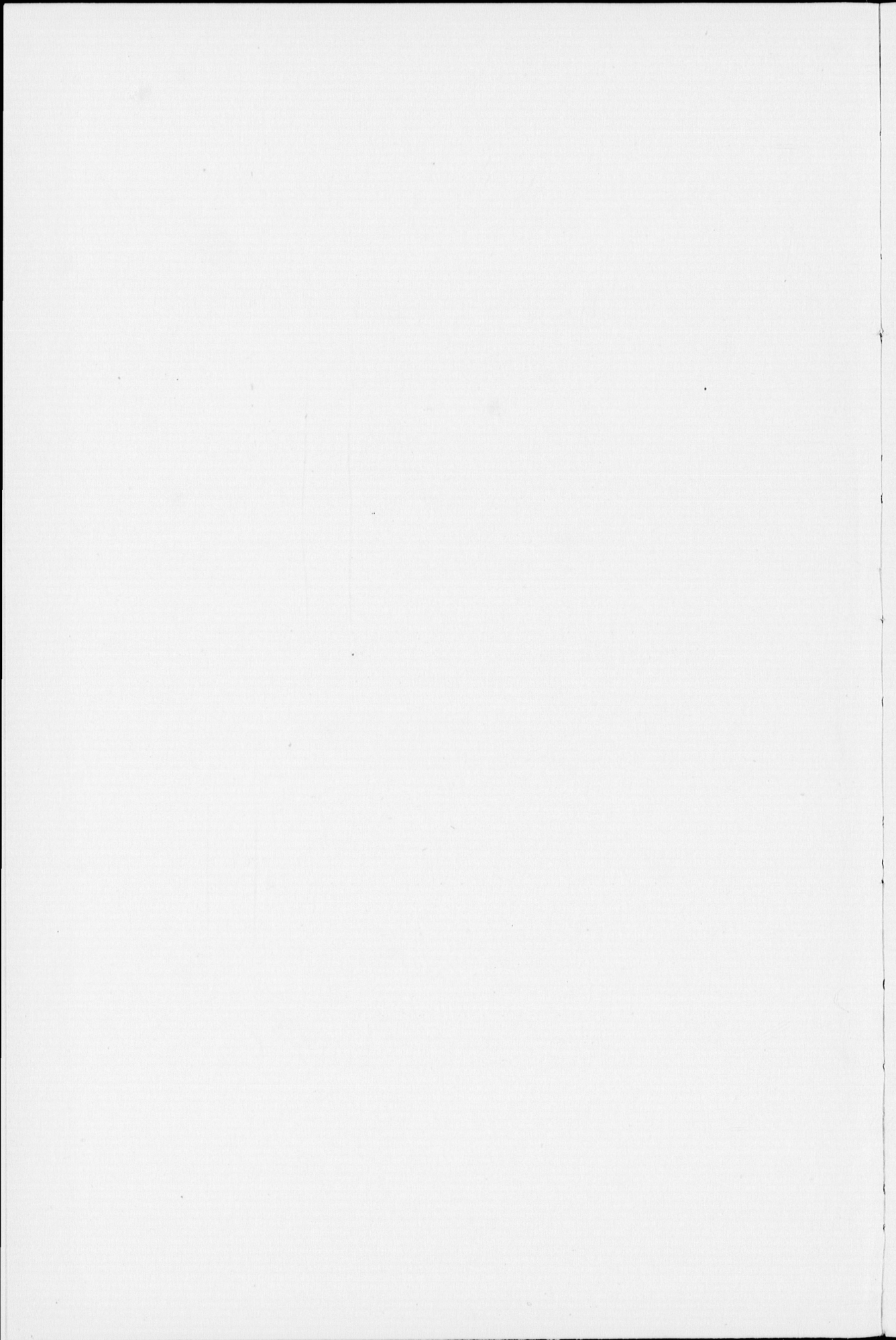
Wanneer de zon het morgenrood enz.

(Uit de nieuwe Haagsche Nachtegaal.)

Harderinne, mijn Vriendinne.

(Uit het Amsteldams Minne-Beeckje.)

Oud-Fransche Gavotte.

FEESTREDE.

Erentfeste, wijze, seer voorsienige Heeren Regenten en Oud-Regenten,
Eereleden en Leden van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap,
Achtbare rei van Juffers en Maagden, die aan de noodiging tot dit
festijn willig het oor leendet,

Gij allen, die wilt deelnemen aan deze buitengewone Samenkomst,

Salut, en wederom salut!

Het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap wilde zijn vijf-en-twintig-jarig bestaan niet onopgemerkt laten voorbijgaan. Daarom ontplooit de Nederlandsche vlag hare banen boven de voorpoort, sierden wij den ingang van het Museum met groen en bloemen, en werden in alle zalen de luchters ontstoken. Al draagt deze gedachtenisviering een huiselijk karakter, toch is het feest binnen deze wanden. Wij, die het verleden in eere willen houden, mogen ons eigen verleden niet vergeten. Vergun mij het u te herinneren in breede trekken.

Den 8sten Juli 1858 hadden zich ten huize van den tegenwoordigen Voorzitter van ons Genootschap dertien mannen vereenigd, letterkundigen en kunstenaars, om een belangrijk onderwerp te bespreken. Het Genootschap »Arti et Amicitiae" opende, vier jaren geleden, het eerst zijne kunstzaal voor eene Oudheidkundige Tentoonstelling. Het welslagen van deze poging had bestuurders aangemoedigd om andermaal de voortbrengselen van vroegere kunst en nijverheid uit raadhuisen, gestichten en bijzondere verzamelingen samen te brengen. Die tentoonstelling van April en Mei 1858 deed eerst aller oogen opengaan voor den rijkdom van kostbare en merkwaardige voorwerpen, die als herinneringen aan een roemrijk voorgeslacht nog worden bewaard, en den wensch uitspreken, om door eene blijvende verzameling

van oudheden den weg te banen tot eene grondige beoefening der Nederlandsche oudheidkunde. De gedachtenwisseling hierover leidde tot een beslissenden stap, namelijk: de oprichting van een Oudheidkundig Genootschap. »Gewis,» — ik maak de woorden van den eersten verslaggever tot de mijne — »nergens had de nieuw geboren spruit een geschikter plaats kunnen vinden om het aanzijn te ontvangen, dan in de woning van den ijverigen archaeoloog, in een vertrek waar louter voorwerpen, uit verloopen eeuwen herkomstig, de aanwezigen omringden, en zelfs ieder meubelstuk hun het verledene in herinnering bracht.» Wat men wilde en op welke wijze het groote doel bereikt moest worden, daaromtrent waren allen het eens. De oudheidkunde telde bijna geene beoefenaars en werd ter nauwernood als een tak van wetenschap beschouwd; het Genootschap zou haar uit dezen staat van verwaarloozing opheffen en tevens het vaderland ten zeerste aan zich verplichten, door de kennis van oudheden te bevorderen als bronnen voor geschiedenis, kunst en nijverheid. In geregelde bijeenkomsten moesten belangstellenden, wier aantal langzamerhand zou aangroeien, bespreken al wat tot de oudheidkunde gerekend kon worden; maar bovenal diende de grondslag gelegd te worden tot een Museum, dat door aankoop, schenking en bruikleen zich steeds uitbreidende, eens misschien een Nationaal Museum zou worden, waarop Amsterdam, ja Nederland trotsch mocht zijn.

Hoezeer het die mannen ernst was met dit plan, bleek uit den spoed en het wijs overleg waarmede zij handelden. Nog in die zelfde maand werden de statuten ontworpen, later in den vorm eener wet gebracht, die den 18^{den} April 1859 werd vastgesteld. »Arti» stelde zijne lokalen beschikbaar, en op Maandag den 20sten September 1858 werd dáar de eerste vergadering gehouden, waarin Dr. Swalue sprak over de kolonisatie der Zeeuwen op Tabago, en Fred. Muller de aandacht vestigde op het groot belang der Nederlandsche historieprenten. De roepstem van de ontwerpers vond weerklank bij velen, getuige de namen dergenen, die zich bij de oprichters aansloten. Op de lijst prijkten weldra de namen van Z. M. onzen geëerbiedigden Koning, van Z. K. H. den Prins van Oranje, en van de Prinsen Frederik en Hendrik. Was dit eene voldoening en aanmoediging tevens, van nog grooter beteekenis mocht het heeten, toen de Koning bereidwillig gehoor gaf aan den wensch om als Beschermheer op te treden. Onder de gunstigste vooruitzichten en met goed vertrouwen ging dus ons Genootschap het leven in.

Toch is de geschiedenis van de vijf-en-twintig jaren, die nu achter ons liggen, allereerst eene lijdensgeschiedenis. Zal ik straks van blijde herinneringen gewagen, de droeve mag ik u niet sparen, en deze betreffen de sombere reeks van ontmoedigende teleurstellingen, waardoor de verwezenlijking van een der schoonste denkbelden, het verrijzen van een Nederlandsch Oudheidkundig Museum, telkens in rook verdween. Eerst bewaarde »Arti» den uiterst kleinen schat van voorwerpen, die door edelmoedige bezitters werden afgestaan. Maar het Genootschap mocht van de verleende gastvrijheid geen misbruik maken, derhalve zag men om naar een eigen lokaal, en achtte zich reeds gelukkig toen de zaal der »Duizend Kolommen», boven de Spaarbank, in November kon worden ingewijd als bewaarplaats der bijeengebrachte oudheden, waar sedert April van het volgend jaar ook de vergaderingen werden gehouden. Hoe weidsch ook de titel klonk van dezen eersten zetel van ons Genootschap, zij die het vertrek gekend hebben, waarin men vruchteloos naar kolommen zocht, kunnen begrijpen dat bestuurders deze woning slechts als eene tijdelijke beschouwden. Al genoten wij de eer van onzen koninklijken Beschermheer, vergezeld van den Prins van Oranje, dáar te ontvangen, de plaats was toch een vorst en eene stichting, die zich voortaan het »Koninklijk Oudheidkundig Genootschap» mocht noemen, niet waardig. Bovendien groeide de verzameling door velerlei schenkingen aan. Z. M., die reeds door het afstaan van eenige schoone bekers zijne hooge belangstelling had doen blijken, stelde zelfs eene som van duizend gulden beschikbaar om belangrijke voorwerpen aan te koopen uit de nalatenschap van den heer Moyet. De regeering bleek niet ongenegen te zijn, dank zij de welwillende medewerking van den directeur van 's Rijksmuseum te Leiden, Dr. Leemans, om uit de verzamelingen van het Rijk alles in bruikleen af te staan, wat op den grafelijken en stadhouderslijken tijd betrekking had. Maar waar al die voorwerpen te bergen? Het oog viel op het gebouw op de Heerengracht bij de Brouwersgracht, weleer het verblijf van den hertog van Plaisance, dat in die dagen door de Handelmaatschappij werd ontruimd. De onderhandelingen met de regeering leidden, helaas! niet tot het gewenschte doel. Eindelijk gelukte het een ander toevluchtsoord te vinden; want een beter naam verdiende de ruimte niet, die aan het Genootschap in het huis op de Heerengracht, bekend onder den naam »Tecum Habita», werd afgestaan, en waarheen het in 1862 zijne kostelijke bezitting overbracht. Langer dan drie jaren konden wij het daar niet uithouden. Er viel niet aan

te denken de verzameling voor het publiek open te stellen, hoewel dit toch een eerste vereischte was, zou een museum aan zijne bestemming beantwoorden, en een herhaald bezoek van den Koning en den Prins, alsmede van de Koningin, hoe streelend overigens, moest het bestuur wel in verlegenheid brengen. Als eens het Waaggebouw op de Nieuwmarkt aan het Genootschap kon worden afgestaan! Maar wie zich met zulk een uitzicht mocht vleien, het bleek een droombeeld geweest te zijn.

Zoo sukkelde men voort, nog bovendien niet zonder vrees, dat brand of eenig ander ongeval de met zooveel moeite bijeengegaarde schatten in weinige oogenblikken kon doen verloren gaan, of dat het Genootschap onverwacht met al zijne oudheden op straat zou worden gezet. In 1865 pakten wij ten derde male onze kleinodiën bijeen, om ze zorgvuldig te rangschikken in de vertrekken boven de sociëteit »Concordia» tegenover het Burgerweeshuis. Veilig was men ook dáar zeker niet, maar er was ruimte, er kon althans aan gedacht worden om een en andermaal eene tentoonstelling te houden, waaraan bezitters van kostbare voorwerpen nog meer luister bijzetten door ze tijdelijk af te staan, en die aan de hand van een voor die dagen uitnemenden »Wegwijzer» door vele belangstellenden, vooral door werklieden werd bezocht. Bleek bij zulke gelegenheden, dat het streven van ons Genootschap inderdaad werd gewaardeerd, en dat het de middelen bezat om wezenlijk nut te stichten, des te dieper deed zich de behoefte gevoelen aan een waardiger stichting. Was Nederland dan te klein en te arm om een museum op te richten als dat van South-Kensington te Londen, of van de Union centrale des beaux arts appliqués à l'industrie te Parijs, zij het ook op meer bescheiden schaal? Was het gemis van een eigenlijk museum niet dubbel te bejammeren, nu de regeering het in bewaring geven van de verspreide oudheden van het Rijk afhankelijk stelde van het bezit eener geschikte lokaliteit?

Doch het bestuur gaf den moed niet op, al bleek de hoop ijdel geweest te zijn, dat de door de Nederlandsche Bank verlaten kantoren voor het Genootschap zouden worden opengesteld. Het nam een kloek besluit. In plaats van langer op de genade van stad en land te hopen en te bedelen om lokalen, beraamde men het plan om zelf een museum te stichten. Voor aankoop of oprichting van een gebouw werden 40.000 gulden vereischt. De som van 10.000 gulden werd door een milden gever beschikbaar gesteld, wanneer binnen zekeren termijn de overige gelden gevonden zouden zijn. In een circulaire werd er met nadruk op gewezen, dat Nederland de zeld-

zame eer genoot van de eenige natie in Europa te zijn, die nog geen nationaal museum bezat, Turkije zelfs niet uitgezonderd. Het belang van een museum van kunst voor de nijverheid werd in eene flink gestelde brochure duidelijk uiteengezet. Al deze prikkels mochten niet baten. De 250 intekenaren brachten niet meer dan 17.000 gulden bijeen, waaronder nog een gift van 2000 gulden van het Teylers Genootschap. Men had de offervaardigheid van het rijke Nederland voor zulk een vaderlandsch doel te hoog aangeslagen.

Er was nog altijd een stroohalm, waaraan men zich bleef vastklemmen. Toen wij in 1863 het vijftigjarig feest van ons onafhankelijk volksbestaan vierden, hadden enkele mannen het schoone plan opgevat om, ter gedachtenis van dit feit, een nationaal monument, een Museum te stichten, dat den naam zou dragen van Koning Willem I. In dien tempel der kunst zouden niet alleen de meesterstukken onzer schilderschool een plaats vinden hunner waardig, maar ook de voortbrengselen der nijverheid uit vroegere eeuwen worden saamgebracht. Helaas! het getij verliep, de geestdrift bekoelde, en de omtrekken van dien grootschen bouw verdwenen al verder en verder in een nevelachtig verschiet. Toch had zich de overtuiging gevestigd, dat het oprichten van zulk een museum een schuld was, die door de natie vroeger of later moest worden afgedaan. Waar bijzondere krachten te kort schoten, was het de plicht der regeering om deze taak over te nemen. Het was dus een blijde tijding, toen de Minister van Binnenlandsche Zaken in 1873 aan ons Genootschap kennis gaf, dat aan de Kamer een voorstel was ingediend, om van rijkswege een Museum voor schilderijen en andere kunstvoorwerpen uit vroeger eeuwen te stichten. Doch tusschen een regeerings-ontwerp en zijne verwezenlijking ligt een lange weg, ook al aarzelt de volksvertegenwoordiging niet er haar zegel aan te hechten. En wie kon ons waarborgen, dat het Genootschap, na al zijne zwerftochten, ten laatste in het Rijksmuseum een blijvende woning zou vinden? Het bestuur begreep te recht, dat het plan van den minister de verplichting niet ophief om voor zichzelf te zorgen. Driemaal poogde men een huis te koopen, en telkens zag men zich teleurgesteld. Op de vraag aan het stedelijk bestuur, om de lokalen in het Oudemannenhuis te mogen betrekken, die door de teekenakademie waren verlaten, kwam een weigerend antwoord. Was het wonder dat den toenmaligen voorzitter, Frederik Muller, de moed begon te ontzinken, en hij er zelfs aan dacht de ontbinding van het Genootschap voor te stellen?

Maar 1874 is een keerpunt geweest in de geschiedenis van ons vijf-entwintigjarig bestaan. Toen de woningnood op het hoogste was gestegen, kwam er onverwacht redding. Ons medelid Gerard A. Heineken bood het Genootschap de pakhuizen van de voormalige brouwerij »de Hooiberg» in de Spuistraat, op de gunstigste voorwaarden, voor een aantal jaren in huur aan. Dankbaar werd dit aanbod aanvaard; het bouwfonds stelde ons in staat de pakhuizen, onder leiding van ons medelid Gosschalk, te doen verbouwen en inrichten, en weldra werd het Museum geopend. Eindelijk had ons Genootschap dus een tehuis gevonden, een gebouw boven welks ingang zijn naam prijkte, waar het zijne oudheden behoorlijk plaatsen, en alle toegezegde voorwerpen ontvangen kon; een Museum, dat dagelijks voor het publiek kon worden opengesteld. Spoedig bleek, dat men zich van dit feit voor den bloei van het Genootschap niet te veel had voorgesteld. Immers het ledental nam aanmerkelijk toe. De zalen werden druk bezocht: op den 600sten verjaardag van den giftbrief van Graaf Floris V, toen ze gratis werden opengesteld, zelfs door 500 personen. Niettegenstaande de regeering de vroeger in bruikleen gegeven voorwerpen terugvroeg, omdat zij een eigen museum in de residentie ging openen, breidde onze verzameling zich door aankoop en schenking zoo spoedig uit, dat er gebrek aan ruimte kwam. Andermaal verplichtte de heer Heineken het Genootschap aan zich, door ook het huis aan den N. Z. Voorburgwal af te staan, terwijl hij bovendien voor een aanzienlijke som bijdroeg in de kosten der verbouwing. Nu eerst kon een Catalogus worden uitgegeven, die elken bezoeker tot gids zou verstrekken. Het bekende Gidsartikel van ons medelid Victor de Stuers, »Regeerings- en Volkszaak», dat een nieuw tijdperk heeft geopend in onze kunstgeschiedenis, lokte een vlugschrift uit, waarin thans met vrijmoedigheid werd gewezen op het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, dat sedert jaren voor het behoud van onze kunstvoorwerpen geijverd en de liefde voor de oudheidkunde aangekweekt had.

Zoo was de duisternis voorbijgegaan, waarin men jaren lang had rondgetast, en voor ons Genootschap de morgen aangebroken, die, zoo wij hopen, een schoonen dag voorspelt. Voorzeker, het toppunt onzer wenschen hebben wij nog niet bereikt; er blijft nog meer dan éene vraag ter beantwoording over. Of, en zoo ja, wanneer ons Genootschap in het nieuwe Rijksmuseum op de Stadhouderskade zijn zetel zal vestigen, zal eerst later worden beslist. Ik bepaal mij bij het tegenwoordige, en dat wij

dit feest op eigen terrein mogen vieren, te midden van onze kunstschaten, is reden genoeg om dankbaar te zijn.

Vergeeft mij, dat ik wat lang heb stilgestaan bij de geschiedenis van ons Museum, maar wij hebben altijd begrepen, dat de oprichting van zulk een nationaal gedenkteeken ter herinnering aan ons roemrijk verleden ons Genootschap het allermeeft ter harte moest gaan, en wij achtten ons rekenfchap fchuldig van hetgeen wij gedurende het vierde eener eeuw in dit opzicht hebben gedaan. Tegen dezen donkeren achtergrond zal, wat ik u verder wil mededeelen, te helderder uitkomen.

Het aantal leden is langzamerhand toegenomen. Reeds twee jaren na de oprichting telde ons Genootfchap, behalve de 53 oprichters, 45 gewone leden, benevens 13 eereleden en 2 donateurs. Na een tienjarig beftaan was het aantal gewone leden tot 159 geklommen. Velen ontvielen ons, maar de opene plaatsen werden ras door anderen ingenomen. Op dit oogenblik verheugen wij ons in het bezit van 7 eereleden van het beftuur, 17 eereleden, 3 donateurs en ruim 200 leden, terwijl van de oprichters nog 18 overig zijn. Noemt gij dit ledental nog altijd gering, vergeet dan niet dat het meerendeel niet behoort tot de rustende ftrijdkrachten, maar op verfchillende wijzen blijken van belangftelling geeft. Wij betreuren niet zoo zeer dat wij zoo weinig in aantal zijn, dan wel dat in den loop der jaren zoo velen zijn heengegaan, wier werkzaamheid, steun en voorlichting wij op zoo hoogen prijs stelden. Mannen als Jacob van Lennep en Pieneman, Moll en Frederik Muller, De Voogt en Maschhaupt, om slechts enkelen te noemen, wij missen ze noode. Wat zij voor het Genootfchap geweest zijn getuigen de verflagen onzer vergaderingen. Hunne nagedachtenis kan door ons niet beter in eere worden gehouden, dan door in ijver en volharding, in toewijding en vrijgevigheid hun voorbeeld te volgen.

Zal ik het notulenboek met u doorbladeren, om ftil te staan bij de ontelbare onderwerpen, die gedurende al die jaren behandeld zijn? Maar eene dorre opsomming van titels zult gij niet verlangen, en voor eene meer uitvoerige befchouwing is deze feestavond minder gefchikt. Doch wie de jaarlijksche verflagen, — een kostelijk gedenkboek inderdaad — ter hand neemt, kan zich overtuigen, dat elke vergadering was gewijd aan een of ander gedeelte der oudheidkunde. Nu eens werd de aandacht bepaald bij onze fchilders en graveurs, dan weder bij de werken van bouwmeesters,

beeldhouwers en andere kunstenaars. Teekende de een ons het beeld van een geleerde of letterkundige, een ander hing ons een tafereel op van het huiselijk en maatschappelijk leven der vaderen, of riep plaatselijke toestanden uit vroeger eeuwen in het leven terug. Bijwijlen gingen de kostbaarste overblijfselen van oude kunst, drijfwerken in edel metaal, snijwerken in hout en ivoor, van hand tot hand, of verlustigde men zich in de beschouwing van plaatwerken en teekeningen. Ik zeg niet te veel wanneer ik verzeker, dat geen gebied der oudheidkunde in het algemeen en der vaderlandsche in het bijzonder onbesproken is gebleven, en dat geen enkele samenkomst voorbijging, waarin wij allen niet iets hadden geleerd. Beoefenaars onzer geschiedenis en oudheidkunde, letterkundigen en kunstvrienden vragen geen dank voor hetgeen zij in het belang van ons Genootschap hebben gedaan. Maar toch willen wij het uitspreken, dat wij onze leden Hofdijk en ter Gouw, Scheltema en Witkamp, Six en van der Kellen, Alberdingk Thym en Cuypers, Schöffer en Boasberg, Meijer en de Vries, in één woord allen erkentelijk zijn voor hetgeen zij hebben toegebracht om meer licht te verspreiden over het leven der vaderen en hunne werken hooger te doen waardeeren. De talrijke opkomst der leden, zoodat in den laatsten tijd onze vergaderzaal meermalen te klein was om allen behoorlijk te plaatsen, leverde bij voortdoring het bewijs, hoezeer men het ijverig streven van zoovele voorgangers op prijs stelde.

Onze feestelijke stemming zal zeker worden verhoogd, wanneer ik gewaag van de onbekrompene mildheid, waarmede, ik mag wel zeggen alle leden om strijd, steenen hebben aangedragen van verschillend kaliber, om het gebouw, waarvoor de oprichters het plan ontwierpen, tot de tegenwoordige hoogte op te trekken. Ieder werkte mede naar zijn vermogen, en een aarden kan, een eenvoudig gesneden glas, een prent voor den Atlas van Amsterdam, een teekening van een oud gebouw, dat onder sloopers handen zou verdwijnen, dit alles was niet minder welkom dan de legaten van meubelen en wapenen van wijlen Pieneman en van Indische munten van wijlen Canneman, of de draagstoel en de muziekinstrumenten ons door den heer Knepelhout geschonken. Hoe zou het ons mogelijk zijn geweest zooveel kostbare zaken bijeen te brengen, als gij hier vereenigd ziet, indien zij, die in het bezit waren van oudheden, het Genootschap niet waren te hulp gekomen? Hoeveel merkwaardigs is niet in deze zalen vereenigd! Bijna geen stuk van het huisraad onzer vaderen ontbreekt. Hier hebt gij de meubelen van huis- en slaapkamer, ginds het keukengereedschap.

Jacht-en scheepvaart, krijgs- en schoolwezen zijn gelijkelijk vertegenwoordigd. Blazoenen herinneren aan de rederijderskamers en fraaie bekers en versierselen aan de oude gilden. Welk een juweel is dat gothieke kastje uit de 15de eeuw! Wat hebben die drinkbekers, met name het »Hansje in den kelder» ons niet te vertellen van het huiselijk leven der vaders! Vraagt gij naar herinneringen van beroemde personen, staat dan even stil voor de schilderijen van de familiën Valekenier en Tulp, of voor dat hetwelk de audientie voorstelt van onzen gezant Hop bij den jeugdigen Lodewijk XV. Bewonder de portretten van den burgemeester Cornelis de Graaf en zijne gade, kunstwerken van Quellinus. Let op den stoel van Bilderdijk, het harnas van Jacob van Heemskerk, den mantel van Jan de Wit. Indien, naar luid der overlevering, prins Willem I heeft gezeten in dien houten zetel, ten luize van Dirk Jansz. de Graaf, dan gebeurde het in 1883 niet voor het eerst, dat een vorst uit het doorluchtig stamhuis van Oranje de gast was van een Amsterdamschen burgemeester. Ziet hier de kist waarin Huig de Groot uit Loevestein zal zijn gedragen; er bestaat echter een tweede, die op denzelfden titel aanspraak maakt. De spinet, waarop straks oude muziek ten gehore zal worden gebracht, werd, naar men zegt, door Mozart bespeeld, toen hij Holland bezocht. Doch ik wilde maar een en ander aanstippen. Als gij den Catalogus opslaat en uwe aandacht wijdt aan hetgeen dit Museum bevat, zal u blijken, aan hoevele van deze voorwerpen de namen van personen zijn verbonden. Vergunt mij slechts één te noemen, aan wien ons Genootschap groote verplichting heeft, door de schenking van een uitgebreide verzameling platen voor den Atlas van Amsterdam, die door de zorg van ons kundig medelid Mr. A. D. de Vries Az. sedert zoo belangrijk is uitgebreid. En datzelfde lid Franken — want gij hebt zijn naam reeds gespeld — die met D. van der Kellen Jr. in de eerste jaren de grondslagen legde van ons Museum, heeft bij zijn vertrek uit Amsterdam het Genootschap niet vergeten, maar houdt niet op, jaar aan jaar te toonen, hoezeer ons streven hem ter harte gaat. Hoevele zeldzame stukken, die de groote waarde van dit Museum uitmaken, zouden nimmer in ons bezit zijn gekomen, indien zijne warme liefde voor de oudheid, alsmede die van onze leden Six, Willet en anderen, wier vrijgevigheid meermalen werd overtroffen door hunne bescheidenheid, ons hiertoe niet in staat had gesteld? 't Is waar, wij hebben het in die vijf en-twintig jaren nooit breed gehad, soms konden wij niet zonder zorg aan de toekomst denken, en geldgebrek heeft menig bestuur belet voor het behoud en de

vervreemding van vaderlandsche kunst te doen, wat het zoo gaarne had gedaan. Maar het voorbeeld door onzen vorstelijken Beschermheer gegeven heeft te vaak en bij te velen navolging gevonden, dan dat ik heden zou mogen klagen. En mocht deze of gene zich onvoldaan gevoelen, dan wil ik hopen dat tastbare bewijzen van opgewekte belangstelling, als de vruchten van onze feestviering, zelfs den meest ontevredene tot dankbaarheid zullen stemmen.

Tot hiertoe sprak ik alleen over de inwendige geschiedenis van ons Genootschap. Doch het heeft ook naar buiten gewerkt, krachtige teekenen van leven gegeven en, waar het te pas kwam en noodig bleek te zijn, met nadruk zijne stem doen hooren in het belang der vaderlandsche oudheidkunde. Gelijk »Arti et Amicitiae'' de beteekenis heeft doen inzien van oudheidkundige tentoonstellingen, zoodat Utrecht en Delft, Friesland en Overijsel dit goede voorbeeld hebben gevolgd, zoo heeft ons Genootschap den stoot gegeven aan het oprichten van stedelijke museën, zooals die van Haarlem, Rotterdam, Leiden en Gouda, waarin men alles samenbracht, wat op raadhuizen en in andere inrichtingen werd gevonden. Hoe zou ik hier onvermeld kunnen laten het Amsterdamsch Museum, een uitvloeisel van de allermerkwaardigste tentoonstelling van 1876, die algemeen bewondering wekte en ons allen nog versch in het geheugen ligt? Wel is waar had dit museum, in Januari door onzen toenmaligen voorzitter Van Lennep plechtig geopend, slechts een kortstondig bestaan, omdat de zalen in het Oudemannenhuis voor de tentoonstelling van schilderijen ontruimd moesten worden, maar een belangrijk deel der bijna 900 voorwerpen, die in den catalogus beschreven worden, zijn in ons museum overgebracht.

Het behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat wij meermalen belangrijke voorwerpen uit onze verzameling afstonden, om andere tentoonstellingen op te luisteren. Zelfs was het Genootschap in 1867 vertegenwoordigd op de werelttentoonstelling te Parijs, en werd eene medaille ons toegekend. Het feest op het Muiderslot, bij gelegenheid van de onthulling van Vondels standbeeld, zou veel van zijne bekoorlijkheid hebben gemist, indien wij die naakte wanden niet gemeubeld hadden. De architectonische teekeningen van datzelfde slot, de afbeeldingen van den kostelijken beker van Zwartsluis en van andere oudheden, die wegens hunne artistieke vormen verdienden meer algemeen bekend te worden, hebben mede bijgedragen, om in ruimer kring de aandacht te vestigen op den aard en het doel van ons streven.

Wij wilden verzamelen en behouden wat nog bijeengebracht en bewaard kon worden, om de studie der oudheid mogelijk te maken en, voorgelicht door wetenschappelijk onderzoek, in te dringen in den geest onzer vaderen. Daarom achtte men het wenschelijk dat een staat werd opgemaakt van alle oude schilderijen, die buiten de museën hier te Amsterdam worden gevonden of aan den Staat of de stad behooren; dat de portretten van historische personen werden opgeteekend, die in openbare en bijzondere verzamelingen aanwezig zijn; dat de hand zou worden geslagen aan een beschrijvenden catalogus van oud-Nederlandsche zegels. Sedert het voortreffelijke boek van Van Lennep en Ter Gouw het licht zag, behoeft niet betoogd te worden, dat gevelsteen en beeldwerk eene belangrijke bijdrage leveren tot kenschetsing van het leven onzer vaderen. Welnu, ons Genootschap teekende zorgvuldig aan, al wat er van dien aard hier nog te vinden is, en begon reeds met afbeeldingen van de fraaiste gevelsteen en te vervaardigen, ten einde die dienstbaar te maken aan de kunstnijverheid.

Zich ten volle bewust van zijne roeping, heeft het Genootschap steeds gewaakt voor de gedenkteeken uit vroeger eeuwen, en niet geschroomd 's lands regeering en stedelijke besturen te waarschuwen voor verwaarloozing en vernieling. Door zijn toedoen zijn de oudheden te Alkmaar, de scheepsmodellen en de schilderij, voorstellende den scheepsstrijd van Cornelis Dirksz. tegen Bossu, bewaard gebleven; werd het afbreken voorkomen van de granaat- en duiventorens met de oude muren bij de Militaire Akademie te Breda, en van de woning van Maarten van Rossem te Zalt-Bommel. Dat de overoude grafheuvel in Limburg niet werd afgegraven, de merkwaardige kerk te Veere niet gesloopt, de fraai gebeeldhouwde koorbanken te Bolsward niet werden verkocht, heeft men mede aan ons Genootschap te danken. Niet altijd hebben wij een dreigenden slag kunnen afwenden. Het sloopen van de kunstige kap der Grootte Zaal in Den Haag was niet tegen te houden. Het afbreken van de kleine Houtpoort te Haarlem werd wel in 1862 verhoed, maar om tien jaren later toch onder den moker te vallen. De beker van Zwartsluis, het pronkstuk onzer verzameling, bleef behouden, maar de gouden, sierlijk geëmailleerde kop van Cornelis de Wit, die op de Delftsche tentoonstelling zoozeer de aandacht trok, ging voor ons land verloren. Vruchteloos waren onze pogingen om de geschilderde ramen van de kerk te Hoogwoud te behouden en het koor van de kerk te Muiden voor ontsiering te bewaren. En wat onze hoofdstad betreft: gij weet dat wij in den val van den toren Swycht Utrecht, in de verlaging van de

Hoogsluis, — om maar niet meer te noemen — moesten berusten, maar toch blijven strijden, zoo wij hopen niet zonder vrucht, voor het behoud van het eigenaardig karakter van het oude Amstelredam. Doch laat mij thans liever wijzen op herstellingen als die van het beeldhouwwerk boven de buitenpoort van het voormalige Rasphuis en boven de Oudemannenhuispoort op den Kloveniersburgwal. — Ook in andere aangelegenheden werd op onze billijke wenschen niet altijd acht geslagen. De Tweede Kamer bleef doof voor ons verzoek, om de Commissie van rijksadviseurs, waarmede wij jaren achtereen mochten samenwerken, niet op te heffen; en ons stedelijk bestuur gaf geen gehoor aan ons verlangen, om voor de kunstschaten, die op het stadhuis en in andere stedelijke gebouwen verborgen zijn, eene behoorlijke bewaarplaats in te richten. Wel verre dat zulke teleurstellingen ons den moed deden ontzinken, zijn zij ons ten prikkel geweest om op den ingeslagen weg voort te gaan. Het Genootschap is de kinderschoenen ontwassen, en weet wat het aan zichzelf en aan het vaderland verschuldigd is. Ik hoop dat wat ik aanvoerde u de overtuiging zal hebben gegeven, dat het zijn plicht gedaan en gedurende het vierde eener eeuw niet vruchteloos gearbeid heeft.

Ik mag niet langer uwe aandacht bezighouden, want het programma van dezen feestavond heeft nog andere nummers. Mijn doel was alleen u een blik in het verleden te doen slaan, en daarbij vooral het licht te doen vallen op datgene, wat ons met goed vertrouwen de toekomst kan doen tegengaan. Het Genootschap heeft bij velen in den lande het bewustzijn gewekt, dat de Oudheidkunde een ernstige wetenschap is, en niets gemeen heeft met het verzamelen van zoogenaamde rariteiten. Wij willen ons volk weder liefde doen gevoelen voor al wat er goeds en schoons in vroeger eeuwen werd gewrocht, en het »noblesse oblige" niet doen vergeten. Met den ouden stelregel: »kunst is geen regeeringszaak" heeft men voor goed gebroken, en ook stedelijke besturen beginnen in te zien, dat eerbied voor de voortbrengselen van kunstnijverheid uit de 16de en 17de eeuw een middel moet zijn om de kunstnijverheid van dezen tijd uit haar verwaarloosden staat op te heffen. Gelukkig een land, dat ondanks hetgeen wij naar den vreemde zagen verhuizen, nog zooveel kunstschaten bezit, en in zijn Vorst een beschermer der schoone kunsten vereert. Daarom eindig ik met de woorden, waarmede de eerste voorzitters hunne verslagen besloten:

Leve de Koning, Leve het Genootschap!

TEKST DER LIEDEREN.

I.

Siet Christen menschen!
Hoe dat naer wenschen,
De Heer die eeuwig leeft,
U weer geholpen heeft. —
Wanneer g' als dooden,
Door sware nooden,
Schier waert geworden al,
Van Spanjens overval.
Die door het ijs,
Woud' alles maken prijs;
End' meynd' ons Land,
In sulcken stand,
Te nemen in van kant.

Maer hem benoude
Te seer de koude
Des Heeren strenge locht
Soo dapper hem bevocht,
Dat s' alle vloden,
En hij veel dooden,
Most schandig laten naer,
En schuwen het gevaer,
Geen mensch en deed
Hem hinder ofte leed:
Maer God alleen
En anders geen,
Quam op zyn hielen treen.

Wy zyn ontsprongen,
 Los onbedwongen,
 En g'lyck een vogel springt,
 Die door de stricken dringt,
 De Heer moet wesen
 Geloof, gepresen,
 Die ons van 't Spaensch gevaerd,
 Nu weder soo bewaerd.
 End' niet gestelt
 Heeft in haar broos geweld.
 Stut lieve Heer!
 Tot uwer eer,
 Ons Vijand langs hoe meer.

Uit Valerius, Nederlandschen
 Gedenck-clauck 1626.

II.

RISPOSTA DALLA FINESTRA.

Che rumore sento fuore? Hora' si pazzarello, Sei tu quello
 che m'uccidi, Co' tuoi stridi Notte e di?

Non 't offenda caro Aminta. Voce spinta D'ira finta Tra
 parenti Troppo attenti, attenti notte e di: Che nel seno il pui
 sovente, Dolcemente sospirando, Ragionando Vó cosi; Caro Aminta,
 Aminta, caro Aminta fosti qui!

Uit Constantin Huygens, Pathodia sacra
 et profana occupati.

III.

O Heer; die daer des Hemels tente spreyt,
 End' wat op aerd' is hebt alleen bereyt,
 Het schuymig woedig meyr kond maken stille,
 End' alles doet naer uwen lieven wille,
 Wy slaen het oog,
 Tot u omhoog
 Die ons in anxst en noot,
 Verlossen kont,
 Tot aller stont,
 Jae zelfs oock van de doot.

Als ghy (o vrome!) dickwijls hebt gesmaeckt,
 Vermaeckt u nu vry dat 't u herte raeckt,
 Looft God den Heer met singen ende spelen,
 End' roept vry uyt te saem met luyder kelen:
 Hadd' ons de Heer
 (Hem sy de eer)
 Alsoo niet bygestaen,
 Wy waren lang,
 (Ons was soo bang)
 Al in den druck vergaen.

Uit Valerius, Nederl. Gelenck-clanck.

IV.

OUDE BALLADE.

Ik ging lestmaal uit jagen,
Uit jagen koen en stout
Langs velden en langs hagen,
En tot in 't dichte woud.
Een edel wild daar stond:
Een slanke en blanke hinde,
Die ik het meest beminde
In 't eenzaam bosch ik vond.

Naar haar stond mijn verlangen,
Haar zocht ik nacht en dag;
Niets liever mocht ik vangen
Nooit eedler wild men zag.
Met alzoo frisschen moed,
Ging ik dat dierken jagen
Met listen en met lagen,
Zoo als de weidman doet.

En nu zij is gevangen,
De hinde teer en fijn,
Nu is mijn hoogst verlangen,
Haar knecht, haar slaaf te zijn.
Zij houdt mij in den strik,
Dien ik voor haar kwam spreiden.
'k En mag van haar niet scheiden,
Tot aan mijn laatsten snik.

Wanneer de Zon het morgenrood,
 In 't Oosten quam ontmoeten
 Lag Phoebus in Auroraes schoot,
 Om zee en duyn te groeten;
 Om roos, om blom, om violet,
 Met elst en linde digt bezet,
 Door Zuyer koelt te buijgen,
 Om druppels, die als kristalijn,
 Op Roos en Bloem gedroopen zijn,
 Voor Nectar in te zuigen.

De versch ontloken dageraad,
 Begroet van zuye winden,
 Haar morgen luchjes vallen laat,
 Op dicht beblade linden;
 De Zon, in 't oosten opgestaan,
 Speeld met zijn glans op groene blaau,
 Van waar mijn Phillis dreef haar vee,
 Tot op den oever van de Zee
 En brakke water stroomen.

Haar Schaepjes aan de water kant,
 Verquickten door 't verkoelen,
 Mijn Phillis gaat terwijl op strand,
 Haar blanke voetjes spoelen,
 En lobbert in het ruyschend nat,
 Dat haar tot aan de middel spat
 Door drifjes opgevlogen;
 Noyt zoeter vreugd, noyt blijder dag,
 Als toen ik weer mijn Phillis zag
 Haar natte leden drogen.

VI.

Harderinne, mijn Vriendinne
Mijn vermaeck en levensvreugd;
Ghy alleene, zyt de ghene,
Die mijn hart en ziel verheught.

't Vriendlijk wesen, noyt volpresen,
En u Coralijne mondt
Waert te noemen, en te roemen;
Schoonder dan de Morghenstondt.

Rooder wangen, waer 't ontfangen
Duysent kusjes nacht en dagh:
Phoebi stralen, willigh dalen,
Voor het lieflijk Oogh-opslagh.

Al u Leden, net besneden,
Overschoone Velt-goddin,
Doen mij schrijven, ick sal blijven
T'uwen dienst, in trouwe Min.

Uit het Amsteldams Minne-Beeckjē.
Amst. 1637.

Het zal velen genoeg doen, bij de Feestrede, waarmede Dr. ROGGE het Genootschap verplichtte, ook den tekst der liederen te ontvangen, die bij het feest gezongen zijn door Mej. CATEAU ESSER. Bij de keuze der liederen werden wij geleid door de hooggewaardeerde voorlichting van den Heer DANIEL DE LANGE, die bovendien zich de moeite gaf om een klavier-accompagnement samen te stellen bij de beide laatste liederen, waarvan de tekst en zangnoten gevonden worden: van N°. 5 in de „Nieuwe Haagsche Nachtegaal” (Amsterdam 1659) en van N°. 6 (Voys: *Ma Ciprine, ma Divine*) in een ander zeventiende eeuwsch liedeboekje, het „Amsteldams Minneboekje”.

Het kwam ons voor dat het vele onzer leden hoogst aangenaam zou zijn, de zangnoten met het door den Heer DE LANGE samengestelde klavier-accompagnement in bezit te hebben. De welwillendheid van den Heer DE LANGE stelde ons hiertoe in staat en alzoo is het répertoire der oude zangmuziek, door ons feest, weder met twee bevallige oude zangwijzen vermeerderd, evenals wij aan een vroegere gelegenheid (het Hooft-feest), de bewerking van de wijzen *Ne vous offencez, Madame* en *De Mey die ons de groente geeft*, te danken hebben.

Van onze andere liederen vindt men N°. 4 in de uitgave der Koor-Vereeniging en N°. 2 in de laatste uitgave van de Vereeniging voor Ned. Muziek-Geschiedenis: de *Pathodia* van CONST. HUYGHENS, terwijl het eerste en derde zijn ontleend aan de *Nederlandtsehe Gedenek-clanek*, het boek waarin de Zeeuw ADRIANUS VALERIUS de geschiedenis van den strijd tegen Spanje beschreef en dat in 1626 verscheen, geïllustreerd, behalve met gravures, ook met liederen, waarvan een achttiental in 1871 door Dr. A. D. LOMAN met Klavierbegeleiding zijn uitgegeven. Ons N°. 1 is het lied

(waarschijnlijk door VALERIUS zelven) gemaakt na den mislukten inval der Spanjaarden over 't ijs, in 1624. Het is de wijs der »*Courante Françoise*», waarop STARTER het minnelied aan »*Angenietje*» dichtte, dat zijn **Friesehe Lusthof** besluit. N°. 3 werd VALERIUS in de pen gegeven door de uitkomst die de hulp van Frankrijk en Engeland gaf, na den dood van Prins Willem I. Hij koos daarvoor eene oorspronkelijke Engelsche melodie: de »*Gaillarde Sweet Margret*».

Moge deze uitgave er toe bijdragen om ook hen, die niet in de gelegenheid waren onze uitvoering bij te wonen, hetzelfde genoegen te verschaffen, door de hoorders gesmaakt.

M.

RISPOSTA DALLA FINESTRA.

(Uit CONSTANTIN HUYGENS Pathodia Sacra.)

Gracioso.

Che ru-mo-re Sen-to fuo-re? Ho-ra si, paz-za-

The first system of the musical score consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line begins with a rest followed by a series of eighth notes. The piano accompaniment features a steady eighth-note bass line and chords in the right hand.

rel-lo, Sei tu quel-lo che m'uc-ci-di, Co' tuoi stri-di Not-te e

The second system continues the vocal line and piano accompaniment. The vocal line has a similar rhythmic pattern. The piano accompaniment maintains the eighth-note bass line and chordal accompaniment.

di? Non t'of-fen-da, ca-ro A-

Ped. *

The third system concludes the piece. The vocal line ends with a question mark. The piano accompaniment features a sixteenth-note melodic line in the right hand and a bass line. A pedaling instruction 'Ped.' is placed below the piano part, and an asterisk '*' is at the end of the system.

min-ta. Vo-ce spin-ta D'i-ra fin - ta Tra pa-ren - ti Trop-po at-

ten - ti, at - ten ti not-te e di: Che nel se-no il pui so-

ven - te, Dol-ce - men-te so - spi - ran-do, Ra-gio - nan-do Vò co-

si; Ca - - - ro A-min-ta, A - min - - ta, ca-ro A-min-

- - ta fos - ti qui!

WANNEER DE ZON HET MORGENROOD.

(Uit de Nieuwe Haagsche Nachtegaal. Amsterdam 1659.)

Moderato.

1. Wan-neer de zon het mor-gen - rood In 't Oos-ten quam ont-

mf *p*

Ped. * Ped. Ped. Ped. * Ped. Ped. Ped.

Detailed description: This system contains the first line of the song. The vocal line is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The lyrics are "1. Wan-neer de zon het mor-gen - rood In 't Oos-ten quam ont-". The piano accompaniment is in grand staff (treble and bass clefs) with the same key signature and time signature. It features chords and moving lines in both hands. Dynamic markings include *mf* and *p*. Pedal points are indicated by "Ped." and asterisks (*) below the piano part.

moe - - - - ten, - ten, Om roos, om blom, om vi - ol - let, Met

mf

Ped. Ped. *

Detailed description: This system contains the second line of the song. The vocal line continues with "moe - - - - ten, - ten, Om roos, om blom, om vi - ol - let, Met". The piano accompaniment continues with chords and moving lines. A dynamic marking of *mf* is present. Pedal points are indicated by "Ped." and "Ped. *" below the piano part. The system is divided into two parts labeled "1ste" and "2de".

elst en lin-de digt be-zet, Door Zuy-er koelt te buij - gen, Om

Detailed description: This system contains the third line of the song. The vocal line continues with "elst en lin-de digt be-zet, Door Zuy-er koelt te buij - gen, Om". The piano accompaniment continues with chords and moving lines. Pedal points are indicated by "Ped." and "Ped. *" below the piano part.

drup-pels, die als kris - ta - lijn, Op Roos en Bloem ge -

mf

doo-pen zijn, Voor Nec-tar in te zuy - - - - - gen.

poco marcato.
mf

Ped. *

Ped. *

2.

De versch ontloken dageraad,
Begroet van zuye winden,
Haar morgen luchjes vallen laat,
Op dicht beblade linden;
De Zon, in 't oosten opgestaan,
Speeld met zijn glans op groene blaau,
Van waar mijn Phillis dreef haar vee,
Tot op den oever van de Zee
En brakke water stroomen.

3.

Haar Schaepjes aan de water kant,
Verquickten door 't verkoelen,
Mijn Phillis gaat terwijl op strand,
Haar blanke voetjes spoelen,
En lobbert in het ruyschend nat,
Dat haar tot aan de middel spat
Door drijfjes opgevlogen;
Noyt zoeter vreugd, noyt blijder dag,
Als toen ik weer mijn Phillis zag
Haar natte leden drogen.

HARDERINNE, MIJN VRIENDINNE.

(Uit het Amsteldams Minne-Beeckje. Amsterdam 1637.)

Niet snel.

Piano introduction in G major, common time. The right hand has a whole rest. The left hand plays chords in the right hand and a rhythmic pattern in the left hand. Dynamics include *pp* and *leggiro.*

Vocal line and piano accompaniment. The vocal line is in G major, common time. The piano accompaniment consists of eighth-note chords in the right hand and a bass line in the left hand. The lyrics are: Har - - de - - rin - - ne, mijn Vrien - din - - ne

Vocal line and piano accompaniment. The vocal line is in G major, common time. The piano accompaniment consists of eighth-note chords in the right hand and a bass line in the left hand. The lyrics are: Mijn ver - - maeck en le - - vens - - - -

vreugd ; Ghy al - - lee - - ne,

The first system of the musical score consists of a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line is written in a treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature. It begins with a whole rest, followed by a half note 'G' and a quarter note 'h'. The piano accompaniment is written in a grand staff (treble and bass clefs) with the same key signature and time signature. It features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes in the right hand and a simpler bass line in the left hand.

zyt de ghe - - ne, Die mijn hart en

The second system continues the musical score. The vocal line starts with a quarter note 'z', followed by a half note 'y' and a quarter note 't'. The piano accompaniment maintains the rhythmic pattern from the first system, with some melodic development in the right hand.

ziel ver - - - - - heught.

The third system concludes the musical score. The vocal line has a quarter note 'z', a half note 'i', and a quarter note 'e'. The piano accompaniment ends with a final cadence, including a double bar line and repeat dots.

2

't Vriendlijk wesen, noyt volpresen,
 En u Coralijne mondt
 Waert te noemen, en te roemen;
 Schoonder dan de Morghenstondt.

3

Rooder wangen, waer 't ontfangen
 Duysent kusjes nacht en dagh:
 Phoebi stralen, willigh dalen,
 Voor het lieflijk Oogh-opslagh.

4

Al u Leden, net besneden,
 Overschoone Veldt-goddin,
 Doen mij schrijven, ick sal blijven
 T'uwen dienst, in trouwe Min.

